

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова приймальної комісії
Руслан БІЛОСКУРСЬКИЙ

Програма вступного іспиту
для вступників за третім освітньо-науковим рівнем
доктора філософії PhD
Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
спеціальність – 032 Історія та археологія

Затверджено

Вченою радою факультету історії,
політології та міжнародних відносин

Голова вченої ради

Олександр ДОБРЖАНСЬКИЙ

(протокол №9 від 27 червня 2024)

A handwritten signature in blue ink, corresponding to the name Oleksandr Dobrzhan'skiy mentioned in the text.

Чернівці – 2024

Пояснювальна записка

Програму вступного випробування до аспірантури із спеціальності 032 - Історія та археологія розроблено в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності.

Вступний іспит зі спеціальності проводиться в усній формі.

Вступник до аспірантури повинен продемонструвати знання щодо основних принципів побудови та застосування теорій в історичній науці; ключових моментів формування основних історичних понять в різних культурних і мовних традиціях; інструментів історичного дослідження та принципів їх застосування в самостійній науково-дослідницької діяльності в сфері гуманітарної науки. Вступник повинен вміти застосовувати інтелектуальний інструментарій, понятійно-категоріальний апарат, необхідний для формування професійної наукової позиції; виокремлювати у розмаїтті уявлень про історію чітко окреслених дискурсивних сфер, сформованих в рамках історичної науки у вигляді теорій та концепцій; визначати основні проблеми, об'єкт і предмет історичних знань.

Під час вступного екзамену вступник повинен продемонструвати здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень; здатність вибирати і застосовувати методи дослідження, адекватні предмету і завданням дослідження; готовність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації; здатність проводити теоретичні і експериментальні дослідження в сфері історичної наук, використовуючи сучасні методи дослідження; здатність формулювати релевантні для сучасної політичної науки і практики висновки на основі проведених досліджень; здатність застосовувати інтелектуальний інструментарій, понятійно-категоріальний апарат, необхідний для формування професійної історичної наукової позиції.

**ПРОГРАМА ВСТУПУ В АСПІРАНТУРУ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 032 -
«ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»**

РОЗДІЛ І. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Київська Русь

Розселення східних слов'ян у VI-IX ст. Господарство. Формування феодальних відносин. Утворення ранньофеодальної держави на Русі. Походження назви «Русь».

**Українські землі під владою іноземних держав у
XV - першій половині XVII ст.**

Захоплення Польщею Західного Поділля. Ліквідація удільних князівств. Загарбання Туреччиною і Кримом ханством Південної України.

Етнічна консолідація української народності.

Етнічна консолідація й національно-духовне піднесення української народності. Україна в уяві іноземців. Питання формування української народності в історіографії.

**Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ -
Козацька Республіка**

Українська колонізація Подніпров'я і Запоріжжя. Джерела, причини виникнення українського козацтва. Посилення козацтва у другій половині XV - XVI ст.

**Національно-визвольна війна українського народу
середини XVII ст. Формування української державності в ході
визвольної війни**

Причини, характер і рушійні сили визвольної війни. Початок війни. Перші перемоги.

Зборівська угода 1649 р. Битва під Берестечком 1651 р. Переяславська угода 1654 р. та її наслідки для України.

**Соціально-економічне і політичне становище України в другій
половині XVII ст.**

Розвиток подій в Україні після смерті Богдана Хмельницького. Епоха «Руїни великої» на Правобережжі. Становище на Правобережжі. Гетьманування І.Мазепи. Українська еміграція. П.Орлик, його Конституція. Ліквідація

царизмом Запорізької Січі. Маніфест Катерини II про руйнацію Січі. Кінець Гетьманщини, її місце в історії українського народу.

Соціально-економічний розвиток України у XVIII ст.

Економічний розвиток Лівобережжя і Слобожанщини. Зростання феодалного, старшинського та монастирського землеволодіння. Посилення визиску народних мас.

Культура України у XVIII ст.

Відтік української інтелігенції до Росії. Києво-Могилянська академія. Освіта. Книговидавнича справа. Наукові знання. Г.Сковорода. Літописи С.Величка, Г.Грабянки, Самовидця. Музика. М.Березовський, А.Ведель, Д.Бортнянський. Література. Народний побут. Живопис.

Реформи 60-70-х років XIX ст. в Україні

Скасування кріпосного права. Особливості селянської реформи в Україні. Реформи адміністративно-політичного управління: земська, міська, судова, військова; їх значення для подальшого соціально-економічного розвитку України.

Західноукраїнські землі в середині та другій половині XIX ст.

Боротьба населення західноукраїнських земель за свої соціальні і національні права. Суспільно-політичний рух. Москвофіли і народовці. Радикал-демократи. І.Я.Франко.

М.І.Павлик. О.С.Терлецький. Молоді радикали. Проголошення ідеї політичної незалежності України.

Національний рух на Наддніпрянській Україні в II пол. XIX ст.

Повна бездержавність України в складі Російської імперії. Посилення національного гніту. Зміни в національному складі населення. Українське національне відродження.

Культура України в II пол. XIX ст.

Політика русифікації. Освіта. Недільні школи. Реформи в галузі освіти. Початкова і середня школа. Стан письменності. Вища школа. Освіта на західноукраїнських землях.

Соціально-економічне становище і політичне життя в Україні на початку XX ст.

(1901-1914)

Економічна криза 1900-1903 рр. Становище селянських мас. Перехід робітників від економічних страйків до політичної боротьби. Студентські виступи в Київському та Харківському університетах. Земський ліберальний рух.

Національний рух в Україні на початку XX ст. (до 1914 р.)

Створення культурно-освітніх організацій - «Просвіт» та українських клубів. Газети «Громадівська думка», «Рада». Українська думська громада в I та II Державних думах. Боротьба за автономію України та українізацію освіти. Національне питання в програмах українських політичних партій. Піднесення національного руху на західноукраїнських землях.

Україна в роки Першої Світової війни

Україна в планах воюючих сторін. Початок війни. Мобілізація чоловічого населення та матеріальних ресурсів на війну в Україні. Політичні течії і партії в умовах війни. Головна Українська Рада. «Союз визволення України». Українські січові стрільці.

Україна в умовах загальної революційної кризи. Збройне повстання в Петрограді. Поширення юрисдикції Центральної Ради на всі 9 губерній України. III Універсал Центральної ради. Утворення Української Народної Республіки та визначення її кордонів.

Революційні події доби гетьманату та Директорії

Внутрішня і зовнішня політика гетьманського уряду. Національно-культурна політика. Повстання проти і гетьманату восени 1918 р. Внутрішня і зовнішня політика Директорії та її Кабінету Міністрів. С.Петлюра. Розгортання селянського антибільшовицького повстанського руху навесні 1919 р.

Утворення Західноукраїнської Народної Республіки та її боротьба з польською агресією.

Національно-визвольний рух 1917-1920 рр. на західноукраїнських землях. Розпад Австро-Угорської імперії і державотворчі процеси в Східній Галичині, Північній Буковині та Закарпатті. Польсько-українська війна, її хід та наслідки. Буковинське Народне віче 3 листопада 1918 р. Всенародні збори в Хусті 21 січня 1919 р. і їх рішення.

Україна в 20-30-ті роки ХХ ст.

Соціально-економічне і політичне становище України на початку 20-х рр. Кризові явища.

Україна під час Другої світової війни

Радянсько-німецький пакт про ненапад. Початок другої світової війни. Анексія Радянським Союзом Західної України і Бессарабії. Встановлення радянської влади. Бойові дії. Оборона Одеси, Києва і Севастополя. Німецько-фашистський окупаційний режим. Три течії Руху опору в Україні. Початок розгрому фашистських загарбників в Україні.

Визволення Києва. Початок відбудови промисловості, транспорту і сільського господарства. Депортація місцевого населення з Криму.

Україна в період післявоєнної відбудови (1946 - середина 50-х рр.)

Втрати республіки у війні. Стан економіки. Початок відродження народного господарства. Відновлення тоталітарної системи. М.С.Хрущов. Грошова реформа. Хід відбудови народного господарства. Культ особи Сталіна. Війна загонів ОУН-УПА проти радянської репресивної машини. Р.Шухевич.

Суспільно-політичне і економічне становище та культурне життя в Україні в другій половині 50-х - першій половині 60-х рр.

Науково-технічна революція і спроби партійно-радянського керівництва подолати відставання в галузі науково-технічного прогресу в Україні. Високі темпи екстенсивного розвитку основних галузей промисловості і транспорту. Економічні реформи і експерименти, їх проведення і незавершеність. Реорганізація управління народним господарством (1957 р.). Раднаргоспи, їх діяльність. Підсумки промислового розвитку.

Наростання системної кризи радянського ладу в Україні в другій половині 60-х - першій половині 80-х рр.

Зміщення позицій М.С.Хрущова. Початок діяльності Л.І.Брежнєва. М.В.Підгорний. П.Ю.Шелест. Неосталіністи. Курс на «стабілізацію». Схоластична доктрина «розвинутого соціалізму». Політика русифікації. Спроби протистояння їй. Посилення атеїзму.

Основні ознаки і прояви національного відродження України на шляху до незалежності (1885-1991 рр.)

Перебудовні процеси в СРСР і Україна. Проголошення гасла «прискорення»

економічного розвитку і його нездійсненність. Курс на ринкову економіку і труднощі його здійснення. Укладення Україною економічних договорів з іншими республіками, їх слабка ефективність, послаблення економічних зв'язків з ними. Кризові явища в економіці. Спад виробництва. Інфляція. Чорнобильська катастрофа, її наслідки. «Чернівецька» хвороба дітей 1988 р. Соціальна сфера.

Державотворчі процеси та політичне життя в Україні в 90-х рр. ХХ - на початку ХХІ ст.

Утвердження національної державності. Формування органів влади України. Законодавча і судова влада. Верховна Рада. Президент. Кабінет Міністрів. Суд. Законодавча діяльність Верховної Ради. Зміни в Конституції. Боротьба у Верховній Раді між прокомуністичною більшістю і демократичною меншістю навколо кардинальних питань національно-державного будівництва

Українська діаспора та її зв'язки з Україною.

РОЗДІЛ II.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ 2.1. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Висвітліть значення археологічних і етнологічних джерел для вивчення минулого.

Необхідно вказати та коротко описати основні види археологічних пам'яток, вказати на специфіку та методикау різнопланових реконструкцій на їхній основі. Наголосити на домінуючому, а часто і виключному значенні археологічних матеріалів для висвітлення давньої історії. Розкрити роль в подібних реконструкціях даних етнології.

Дайте характеристику енеолітичних старожитностей в Україні.

Визначить суть та подайте хронологію енеоліту. На прикладі трипільської археологічної культури з'ясуйте особливості розвитку економіки її носіїв, походження, світоглядні уявлення. Вкажіть на остаточне переважання в господарстві населення відтворюючих форм.

З'ясуйте розвиток матеріальної культури давнього населення України в ранньозалізний час.

Подайте періодизацію ранньозалізного віку на теренах України. З'ясуйте, коли та де вперше з'являються залізні вироби та коли вони починають переважати й витіснити бронзові і кам'яні. Поясніть переваги залізних знарядь над останніми. В чому полягають особливості та специфіка отримання заліза.

Охарактеризуйте археологічні старожитності східних слов'ян II половини I тис. н.е.

Опишіть основні типи пам'яток і матеріальну культуру носіїв археологічних культур східних слов'ян - празько-корчацької, волинцівської та роменської. Вкажіть спільні та відмінні риси, а також ареал їхнього поширення. Прослідкуйте спадковість зі старожитностями культури типу Луки-Райковецької.

Розкажіть про етнічну структуру населення Європи у новий і новітній час.

Перелічити основні народи Європи. Охарактеризувати процес утворення націй. Розповісти про етнічні процеси (етнооб'єднувачі та етнорозділяючі).

Охарактеризуйте історичний розвиток населення Південної Америки у доколумбову епоху.

У загальних рисах опишіть природно-кліматичні умови та давнє населення Південної Америки. На прикладі цивілізацій інків, ацтеків, майя та ін. висвітліть економічний, соціально-політичний та культурний розвиток місцевого населення. Подайте основні хронологічні віхи в його історії.

Розкажіть про причини утворення централізованої держави у Стародавньому Китаї.

Коротко опишіть природні умови Китаю. Висвітліть значення штучного зрошення в економіці країни та виникненні централізованої держави зокрема. Розгляньте характерні особливості суспільно-політичного розвитку в епоху Шан-Інь, Цінь, Хань.

Розкрийте причини виникнення, основні етапи розвитку і значення цивілізації Давнього Єгипту.

Коротко зупиніться на природних умовах та стародавньому населенні країни. Прослідкуйте хід розпаду родового ладу та виникнення держави. Висвітліть рівень розвитку сільського господарства, ремесла, появу ірригаційної системи, торгівлю тощо. З'ясуйте соціальний устрій в період Давнього, Середнього та Пізнього Царства. Розкажіть про форми рабства, державну владу, чиновників, будівництво пірамід та формування деспотії.

Охарактеризуйте особливості утворення держави в стародавньому Вавілоні та з'ясуйте основні етапи її розвитку.

Подайте періодизацію історичного розвитку Стародавнього Вавілону. Розгляньте особливості законів Хамурапі як високоінформативного джерела з історії Стародавнього Вавілону. На його основі розкрийте господарство та соціальний устрій суспільства, окремо зупиніться на видах землеволодіння, формах оренди, сімейному та кримінальному праві, пережитках родового ладу тощо.

Розкажіть про основні етапи історичного розвитку Хетського царства.

Опишіть природні умови Малої Азії та її стародавнє населення. Розкрийте суть хетських племінних союзів та утворення централізованої держави. Висвітліть особливості господарського та суспільного ладу хетських народів, їхні відносини з сусідами. З'ясуйте причини швидкого розпаду Хетської держави.

Висвітліть особливості становлення та розвитку кріто-мікенського суспільства.

Розкажіть періодизацію давньої історії народів егейського басейну, назвіть речові пам'ятки кріто-мікенської епохи та специфіку лінійного письма. Вкажіть на вплив стародавньосхідних цивілізацій на кріто-мікенську культуру.

Охарактеризуйте суспільно-економічний розвиток Греції в XI — IX ст. до н.е. за поемами Гомера „Іліада” та „Одісея”.

Розкажіть про походження та розвиток давньогрецького епосу, прийоми його вивчення та використання в ролі історичного джерела. Висвітліть на основі даних „Іліади” та „Одісеї” особливості грецького роду, розкладання родового ладу, формування воєнної демократії та ранніх форм рабства, господарство та початки державної організації.

Розкрийте етапи становлення та еволюції полісів в Афінах та Спарті.

Розкрийте процес виникнення державності, а також аграрний лад, становий поділ суспільства, побут та виховання в Спарті та Афінах в VI-V ст. до н.е.

Висвітліть етапи і напрямки давньогрецької колонізації.

Розкрийте економічне та соціально-політичне становище в Греції напередодні колонізації. Виходячи з нього, виокреміть різного плану передумови колонізації. Вкажіть основні напрямки та хід переселення, а також

його значення.

Проаналізуйте вплив походів Олександра Македонського на суспільно-політичний, економічний та культурний розвиток Греції і народів Азії.

Розкрийте особливості розвитку суспільств Середземномор'я та Передньої Азії напередодні завоювань Олександра Македонського. Назвіть основні причини та рушійні сили Східного походу. Назвіть основні етапи та події цього походу і його вплив на історичний розвиток Греції та народів Азії.

Охарактеризуйте основні досягнення давньогрецької культури в класичний час та добу еллінізму.

Коротко зупиніться на історичних умовах розвитку грецької культури V-VI ст. до н.е. Розгляньте особливості науки та філософії (Демокрит, Платон, Арістотель), а також ораторське мистецтво та грецький театр (Есхіл, Софокл, Еврипід, Арістофан), релігію. В чому полягало значення грецької культури класичного періоду. З'ясуйте основні риси елліністичної культури, її взаємодію між Грецією та Сходом. Розкрийте розвиток науки, техніки та філософії. Вкажіть центри елліністичної культури (Мусейон, Олександрійська бібліотека). Зупиніться на розгляді релігійного синкретизму, літератури та мистецтва епохи еллінізму.

Проаналізуйте етапи історичного розвитку республіканського Риму.

Розкрийте історичні умови, в яких відбувалися політичні, соціально-економічні та культурні процеси в епоху ранньої республіки. Розглянути боротьбу патриціїв та плебеїв, закони XII таблиць, патріархальний характер рабовласництва, комісії та магістратури, сенат, армію та її організацію тощо.

Розкажіть про розвиток Римської держави в імператорський час.

Розкрийте історичні умови, в яких відбувалися зазначені події, поясніть суть агресивної політики римських рабовласників та зміст Югуртинської війни. Охарактеризуйте воєнну реформу Марія та її соціально-політичні наслідки. З'ясуйте значення переселення центральноєвропейських племен та повстань рабів. Висвітліть особливості економічного розвитку.

Розкрийте значення римської культури для європейської цивілізації.

Простежте розвиток науки і техніки, а також філософії, літератури,

мистецтва та релігійних уявлень в Стародавньому Римі. На конкретних прикладах простежте глобальне значення римської культури для формування європейської цивілізації.

Розкажіть про причини виникнення християнства і перетворення його у світову релігію.

Ситуація в східних провінціях Римської імперії. Палестина і початок проповіді Ісуса Христа. Основи християнського віровчення. Діяльність апостолів. Виникнення перших християнських общин в Єрусалимі, Антіохії, Александрії, Нікеї та Римі. Формування ранніх еклесій. Епоха гонінь на християн (64-311). Християнські апологети II-III ст. Філон Александрійський. Тертулліан. Ориген. Климент Римський. Татіан. Кіпріан Карфагенський. Константан Великий і Християнська Церква.

Визначте шляхи виникнення та розвитку феодалного ладу в Західній Європі.

Перехід від античності до середніх віків. Колонат. Складові феодалних відносин в пізньоримській імперії. Процес феодалізації у формі синтезу у вестготів, бургундів, франків, вандалів, лангобардів та остготів. Позасинтезний шлях розвитку феодалізму у англосаксів і скандинавів. Юридична і політична характеристика західноєвропейського феодалізму. Община та її еволюція.

Охарактеризуйте стану монархію в країнах Західної Європи.

Причини та витоки формування станової монархії. її складові та організаційні засади. Виникнення і роль Генеральних Штатів у Франції. Утворення і становлення парламенту в Англії. Передумови утворення станової монархії в ряді західноєвропейських держав. Специфіка станової монархії у Франції, та її відмінності у порівнянні зі становою монархією в Англії. Позитивні і негативні чинники станової монархії.

Розкажіть про головні особливості суспільних відносин та державного устрою Візантійської імперії.

Утворення Східної Римської імперії та її розвиток у IV-V ст. Зародження елементів феодалізму. Феодосій Великий та його спадкоємці. Візантія за Юстиніана. Дигести Юстиніана. Епоха іконоборства. Зовнішня і внутрішня політика Візантії в VII-VIII ст. Генеза феодалізму у Візантії в VII ст. Аграрний лад за даними Землеробського закону. Візантійська книга епарха. Візантійська община (мітрокомія) VII-VIII ст. Занепад старих античних міст. Фемний лад і

поселення стратиотів. Велике світське землеволодіння. Церковне і монастирське землеволодіння. Масові народні рухи. Єресь павлікян. Повстання Фоми Слов'янина. Завершення процесу формування феодалних відносин у візантійському селі. Основні категорії селянства. Аграрне законодавство Македонської династії. Феодалне “переродження” візантійських міст. Зміни в державному управлінні. Константинопольський патріархат. Зовнішня і внутрішня політика Візантії в IX-XI ст. народні рухи в містах. Посилення політичного впливу великих феодалів. Боротьба за владу при імператорському дворі. Ослаблення центральної влади на кінець XI ст. Характерні риси візантійського феодалізму XII-XVI ст.

Розкажіть про вплив середньовічного міста на еволюцію феодалних відносин та господарський розвиток в Західній Європі.

Теорії походження середньовічних міст. Відокремлення ремесла від сільського господарства. Середньовічні міста як центри ремесла і торгівлі. Західноєвропейські міста, їх населення і зовнішній вигляд. Боротьба міст з сеньйорами і її соціальні основи і результати. Специфіка міського ремесла, його характер і організація. Цехи. Значення і роль цехів в житті міста. Боротьба ремісників з міським патриціатом. Розшарування в середині цехів. “Замикання” цехів і початок їх розкладу. Розподіл праці і виток мануфактури. Розвиток торгівлі і кредитної справи в Західній Європі. Товарно-грошові відносини. Комуни і комунальний рух в середньовічних містах Західної Європи.

Охарактеризуйте причини, цілі, особливості та значення масових антифеодалних рухів у Західній Європі доби Середньовіччя.

Ранні ересі західного середньовіччя. Розкол Симпліциссіма та Новаціана. Аріанство на Заході. Маніхейство. Несторіанство. Монофізити і монофіліти. Богуміли. Павлікіани. Народноєретичні рухи XI-XII ст. Катари. Вальденси. Патари. Іоакіміти. Амальрикани. Дольчіно і дольчініанці. Рух Арнольда Брешианського. Савонарола. Боротьба католицької Церкви з єретичними рухами. Пізні ересі в католицькій Церкві: лоларди, вікліфіани, флагеланти, пенитенти та гусити. Значення єретичних рухів для європейського середньовіччя.

Розкрийте причини і наслідки хрестових походів.

Передумови хрестових походів. Позиція католицької Церкви. Клермонський собор. Початок хрестоносного руху. Похід бідноти і перший хрестовий похід феодалів. Держави хрестоносців на Сході. “Єрусалимські асизи”. Духовно-рицарські ордени. Другий хрестовий похід. Держава Саладіна. Ричард Лев'яче

Серце і Третій хрестовий похід. Четвертий хрестовий похід і Венеція. Заснування Латинської імперії та її устрій. Останні хрестові походи. Занепад хрестоносного руху і його причини. Кінець влади хрестоносців на Сході. Наслідки хрестових походів.

Охарактеризуйте найважливіші досягнення середньовічної культури в країнах Західної Європи.

Загальний занепад культури в Західній Європі після варварських вторгнень. Особливості культури варварських народів. Феодально-церковна культура в період Раннього Середньовіччя. Західноєвропейська освіта і просвіта в V-XI ст. Народна культура Раннього Середньовіччя. Каролінзьке відродження: його витоки та наслідки. Виникнення міської культури в XI-XII ст. Поява елементів світської культури: музика, література, народний фольклор. Поява і розвиток перших європейських університетів та академій. Міські нецерковні школи. Зародження середньовічної науки. Поезія труверів, вагантів, міннезінгерів, бардів і філідів. Традиції лицарського роману. Кретьєн де Труа і Томас Мелорі. Петро Абеляр і Бернар Клервоський. Лицарська культура. Схоластика. Боротьба “реалістів” і “номіналістів” в середньовічній філософії. Роджер Бекон. Вчення Фрми Аквінського. Західноєвропейський живопис XIV-XV ст. Зародження елементів гуманістичної культури в межах міської культури середньовіччя.

Розкрийте роль церкви та її еволюцію в західноєвропейських та центральноєвропейських країнах.

Соціальна роль християнської релігії і Церкви в феодальному суспільстві. Ідейні засади та морально-етичні пріоритети середньовічного християнства. Аврелій Августин, Єпископ Гіппонський. Економічна база католицької Церкви. Структурно-організаційне зміцнення Церкви. Виникнення папства. Виникнення і становлення католицьких чернечих орденів. Союз між Церквою і державою в Ранньому Середньовіччі. Велика Церковна Схизма. Розквіт папської теократії: від Григорія Великого до Інокентія III. Клонійський рух і клонійська “реформація”. Теократична політика Григорія VII. Боротьба пап з германськими імператорами. Жебруючі ордени XIII-XIV ст. Інквізиція. Занепад папства і впливу Римської курії в XIV-XV ст.: причини та наслідки. “Авіньонський полон” пап. Початок загальної кризи папства наприкінці XV ст.

Визначте зміст і головні риси раннього Ренесансу та гуманізму в Італії XIV-XV ст.

Передумови зародження нової культури та ідеології в містах Італії. Сутність

поняття “Відродження”. Витоки італійського гуманізму і його соціальні корні. Основні риси культури італійського Відродження. Ставлення гуманізму до Церкви. Література Відродження: Дайте, Петрарка і Боккаччо. Мистецтво Раннього Відродження. Вивчення античної культури. Гуманізм та ідеї національного об’єднання Італії. Гуманістичне просвітництво та його головні центри.

2.2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ НОВОГО ТА НОВІТНЬОГО ЧАСУ

Розкрити причини, етапи та результати Англійської революції середини XVII ст.

Успіхи капіталістичного розвитку Англії та політичне безправ’я буржуазії. Абсолютизм Стюартів і складання парламентської опозиції. Конституційний етап революції. Громадянська війна. Позиція пресвітеріан. Кромвель. Буржуазно-демократичний етап революції. Протиборство індепендентів і левелерів. Страта короля Карла I. Етап індепендентської республіки. Протекторат Кромвеля та його політика. Реставрація Стюартів.

Розкрийте передумови, сутність та наслідки промислового перевороту в Англії.

Зміст поняття „промисловий переворот (промислова революція)”. Передумови та початок промислового перевороту в Англії, його етапи та соціальні наслідки.

Охарактеризуйте причини та рушійні сили війни за незалежність північноамериканських колоній Англії, принципи Декларації незалежності та Конституції США.

Особливості формування політичного ладу та економічної системи північноамериканських колоній Англії. Визрівання політичних та економічних передумов війни за незалежність, її рушійні сили. Принципи Декларації незалежності та її історичне значення. Конституція США та її принципи. Біль про права.

Проаналізуйте підсумки та історичне значення Великої французької революції кінця XVIII ст.

Основні результати та підсумки революції, її історичне значення. В. І. Ленін про значення Великої французької революції кінця XVIII ст. Місце революції в історії Нового часу.

Розглянути характер, підсумки та значення наполеонівських війн

Цілі зовнішньої політики Наполеона I. Двоїстий характер наполеонівських війн. Суспільні перетворення в завойованих Наполеоном країнах. Причини поразки Наполеона.

Поясніть походження та початок Першої світової війни.

Основні суперечності міжнародних відносин наприкінці XIX - на початку XX ст. Утворення військово-політичних блоків. Імперіалізм і початок боротьби за переділ світу.

Причини війни та її характер. Проблема походження Першої світової війни в історіографії. Вбивство в Сараєво та липнева криза. Плани великих держав. Початок війни. „План Шліффена”. Наступ російської армії в Пруссії. Битва на р. Марна. Перехід до окопної війни.

Охарактеризувати підсумки та наслідки Першої світової війни.

Два підходи до мирного післявоєнного врегулювання: Декрет про мир і „14 пунктів” президента В. Вільсона. Паризька мирна конференція. Умови мирних договорів з Німеччиною та її союзниками. Створення Ліги Націй. Вашингтонська конференція та її рішення. Генуезька конференція та Рапалльський договір. Суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.

Проаналізувати особливості політичних режимів країн Центральної Америки в 30-х роках XX ст.

Особливості політики урядів країн Латинської Америки в галузі управління економікою. Соціальна ситуація в латиноамериканському регіоні. Складання політичних партій націоналреформістського характеру. Поширення діяльності лівих партій. Особливості розвитку праворадикальних організацій.

Простежити події Кубинської революції 1959 р. та визначити її наслідки для латиноамериканського регіону.

Соціально-економічний розвиток Куби у 1940-1950-х рр. Військовий переворот 10 березня 1952 р. та прихід до влади Фульхенсіо Батісти. Антидиктаторський виступ 1953 р. та «Рух 26 липня». Партизанська війна на Кубі та падіння уряду Ф.Батісти. Економічне та політичне становище Куби у 1960-х рр.

Розкрийте зміст перебудови політичної системи і економічних новацій МТорбачова.

Нова стратегія Горбачова. Вибори 1989 року. З'їзди народних депутатів СРСР. Зміни в КПРС. Громадські рухи. Перехід до багатопартійності.

Економічна боротьба з центром. Перемога Єльцина.

Проаналізуйте причини розпаду СРСР.

Наростання економічної кризи. Загострення соціальної напруженості. Поглиблення міжнародних проблем. Серпнева 1991 р. політична криза. Порушення суверенітетів Союз, Росія і республіки. Референдум в Україні. Біловезька угода.

Проаналізувати особливості соціально - економічного розвитку СРСР у 1920-ті роки.

Умови та особливості переходу до НЕПУ. Допуск приватної торгівлі. Стан фінансово-грошової системи. Грошова реформа 1922 - 1924 рр. Приватне підприємництво в промисловості. Особливості відновлення промисловості. Концесійна політика.

Початок нового етапу аграрної політики. Земельний кодекс 1922 р. Особливості розвитку сільського господарства. Податковий режим на селі. Соціально - економічні функції сільської общини.

Проаналізувати причини, характер і результати Жовтневої революції в Росії.

Зміна тактики більшовиків у боротьбі за владу. Діяльність уряду і підготовка більшовиків до повстання. Засідання ЦК РСДРП(б) від 10 та 16 жовтня 1917 р. та їх рішення. Створення та діяльність ВРК. Протиріччя в таборі більшовиків відносно повстання. Спроби тимчасового уряду утримати ситуацію під своїм контролем. Збройний виступ більшовиків : проблеми організації та здійснення. II Всеросійський з'їзд Рад та його історичні рішення. Роль Леніна, Троцького та інших діячів більшовицької партії у жовтневих подіях.

Охарактеризувати причини та основні етапи Громадянської війни в Росії.

Розпуск установчих зборів. Брестський мир і його вплив на внутрішню дестабілізацію російського суспільства. Заколот лівих есерів.

Створення Червоної армії. Боротьба на Східному і Південному фронтах. Розгром Врангеля. Причини перемоги більшовиків у промисловій війні. Політика воєнного комунізму її криза і перехід до НЕПУ.

Білий рух. Зародження Добровольчої армії. 1-й Кубанський похід. Верховне правління А. Колчака. Реформаторська діяльність Врангеля. Значення Білого руху. Білий та червоний терор в роки війни.

Проаналізувати зміст та значення реформ Петра І.

Прихід до влади Петра І. Губернська реформа. Сенат. Колегії. Реформа місцевого управління. Грошова реформа. Реорганізація армії та флоту. Указ про престолонаслідування.

З'ясувати причини, характер і значення руху декабристів.

Причини руху декабристів. Перші таємні товариства декабристів їх організаційно - тактичні принципи і діяльність Південне і Північне товариство. Основні програмні документи декабристів ("Руська правда" П.Пестеля, "Конституція" М.Муравйова.

Повстання 14 грудня 1825 р. та причини його поразки. Слідство і суд над декабристами. Причини поразки та значення руху декабристів.

Розкрийте зміст та дайте оцінку реформам 60-70-х рр. ХІХ ст. у Росії.

Причини реформ. Реформи місцевого самоуправління (земська і міська реформа). Судова реформа. Фінансові реформи. Реформи у галузі народної освіти (початкової, середньої та вищої). Реформи у галузі преси. Військові реформи. Значення та наслідки реформ 60-70-х рр. ХІХ ст.

Висвітлити теоретичні засади та основні напрямки російського народництва 70-х - початку 80-х рр. ХІХ ст. та простежити практичну діяльність народників.

Народницькі гуртки. Теоретичні засади. Основні напрямки народництва (М.О.Бакунін, П.Л.Лавров, М.П.Ткачов). Перше та друге "Ходіння в народ". Організація "Земля і воля"(1876 - 1879рр.): організаційна структура, програмні засади. Практична діяльність землевольців. Протиріччя між "політиками" та "селянами". Розкол організації "Земля і воля". Структура, програмні положення "Народної волі". (1879 - 1881). Практична діяльність народовольців. Розгром організації "Чорний переділ" (1879 - 1882) та його агітаційно - пропагандистська діяльність. Еволюція поглядів членів "Чорного переділу" та розпад організації.

Проаналізувати причини, завдання, рушійні сили та значення російської революції 1905 - 1907 рр.

Причини, завдання, рушійні сили, особливості революції. Початок та розвиток революції весною та влітку 1905 р. Вищий етап революції: всеросійський жовтневий політичний страйк, грудневі збройні повстання. Відступ революції. Зміни в державному ладі Росії. Поразка революції. Підсумки

та значення революції 1905 -- 1907 рр.

Розкрийте зміст та дайте оцінку аграрному законодавству П.А.Столипіна.

Аграрне питання одне із основних питань соціально-економічного і політичного життя Росії. Указ від 9 листопада 1906 р. "Про доповнення деяких постанов чинного закону щодо селянського землеволодіння і землекористування". Розгляд указу на засіданнях 2-ї та 3-ї Державної думи. Закон від 14 червня 1910 р. Переселенська політика царизму. Оцінка аграрного законодавства П. Столипіна.

Охарактеризуйте характер і результати революції в Туреччині 1918 - 1923 рр.

Крах Османської імперії. Антиколоніальний рух. Мустафа Кемаль (Ататюрк). Кемалійська революція. Проголошення Турецької республіки та її міжнародне визнання.

Розкрийте зміст поняття "Революція Мейдзі" і визначте місце цієї події в історії Японії.

Скинення сегунату. Переворот 3 січня 1868 р. Реформи "ери Мейдзи". Особливості модернізації Японії. Консервативна (незавершена) революція чи радикальні реформи : зміст дискусії про характер "Мейдзі ісін".

Пояснити причини розпаду Югославської федерації та охарактеризувати його наслідки.

Політичний та соціально-економічний розвиток СФРЮ в кінці 80-х рр. ХХ ст. Загострення суперечностей між республіками. Етнічний та релігійний чинники розпаду Югославії. Становище в Союзі Комуністів Югославії. ХІУ з'їзд СКЮ та розпад партії. Багатопартійні вибори 1990 р. до республіканських органів влади та «парад суверенітетів». Припинення діяльності Президії СФРЮ. Проголошення незалежності Словенії, Хорватії, Македонії, Боснії та Герцеговини. Утворення Союзної Республіки Югославія в складі Сербії та Чорногорії. Сербо-хорватський, боснійський та косовський збройні конфлікти на території колишньої Югославії протягом 90-х рр. ХХ ст. Наслідки розпаду СФРЮ для соціально-економічного та політичного розвитку новоутворених держав.

Розкрити причини, суть та наслідки —Празької весниІ 1968 р.

Необхідність реформування “реального” соціалізму. Демократизація громадськополітичного життя: свобода слова, друку, створення організацій, виїздів за кордон, повне завершення реабілітації жертв політичних репресій. Загальнонаціональні події квітня- травня 1968 р. Демократизаційні процеси в КПЧ і чеському суспільстві та занепокоєння в Москві і серед лідерів країн ОВД. Маніфест «2000» слів. Повернення до тоталітарної системи.

Розкрити причини, зміст та особливості суспільно-політичних перетворень у країнах Центральної та Східної Європи наприкінці 80-х - на початку 90-х рр. ХХ ст.

Соціально-економічне та політичне становище країн Центральної та Східної Європи в кінці 70-х - середині 80-х рр.: наростання кризових явищ в економіці ті ідеологічній сфері. Політика радянського керівництва щодо оновлення владних еліт в регіоні. Демократизація внутрішньополітичного життя в країнах Центральної та Східної Європи в середині - другій половині 80-х рр. Виникнення багатопартійності. Демократичні («оксамитові») революції в Чехословаччині, Угорщині, Болгарії, Польщі кінця 80-х - початку 90-х рр.: суть та національні особливості. Криваві події в Румунії в грудні 1989 р. Розпад СФРЮ. Соціальноекономічні та політичні наслідки падіння режимів «народної демократії».

Проаналізувати причини, характер та наслідки створення режимів «народної демократії» у країнах Центральної та Східної Європи в другій половині 1940-х рр.

Політичне та соціально-економічне становище країн Центральної та Східної Європи наприкінці Другої світової війни. Два крила руху Опору та антифашистського демократичного руху в державах регіону. Прихід до влади вітчизняних (національних) фронтів, роль комуністів у перших демократичних урядах. Формування режимів «народної демократії»: суть поняття, соціальний та політичний характер режимів, причини встановлення та основні етапи процесу. Перетворення другої половини 40-х рр. Наслідки встановлення режимів «народної демократії» у країнах Центральної та Східної Європи.

Охарактеризувати політичний та економічний розвиток Іспанії в другій половині ХХ ст.

Соціально-економічне становище Іспанії після Другої світової війни. «Хартія іспанців» 1945 р. Політичний устрій Іспанії за законом про

успадкування посади голови держави від 1947 р. Трансформація «франкізму» в другій половині 40-х - 50-х рр. Вихід Іспанії з міжнародної ізоляції. Боротьба течій в середині «Національного руху» в 50-х -60-х рр. Громадсько-політичний рух в Іспанії в другій половині 60-х - першій половині 70-х рр. Іспанія у перші роки після Ф.Франко: Хуан Карлос II, уряд А.Суареса, розпуск «Національного руху» та формування багатопартійності, демократичні перетворення в Іспанії. Військовий заколот 1981 р. Прихід до влади ІСРП. Уряд Ф. Гонсалеса, його внутрішня та зовнішня політика. Іспанія на рубежі століть.

Простежити етапи та шляхи об'єднання Італії.

Становище Італії наприкінці XVIII ст. Вплив ідей Великої французької революції. Початок Рісорджіменто. Карбонарії. Революції 1820-х рр. і причини їх поразки. Дж. Мадзіні та „Молода Італія”. Революція 1848 - 1849 рр. та позиція буржуазії. К. Кавур. Дж. Гарібальді. Завершальний етап об'єднання Італії.

Простежити перебіг, етапи та характер об'єднання німецьких держав і створення імперії.

Германські землі після закінчення наполеонівських війн. Віденський конгрес і створення Германського союзу. Політичний лад і соціально-економічний розвиток германських держав у 1815 - 1830-х рр. Прусія та створення Митного союзу. Боротьба за об'єднання Німеччини підчас революції 1848 - 1849 рр. Франкфуртський парламент. Великогерманський і малогерманський шляхи об'єднання Німеччини. Процес індустріалізації в Німеччині. Діяльність Бісмарка. Війна з Данією та Австрією. Франко-пруська війна та проголошення Германської імперії.

Охарактеризувати суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.

Два підходи до мирного врегулювання: Декрет про мир і „14 пунктів” президента В. Вільсона. Паризька мирна конференція. Умови мирних договорів з Німеччиною та її союзниками. Створення Ліги Націй. Вашингтонська конференція та її рішення. Генуезька конференція та Рапалльський договір. Суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.

Розкрити зміст і значення „нового курсу! Ф. Д. Рузвельта.

Соціальні наслідки світової економічної кризи 1929 - 1933 рр. в США. Зростання соціальної напруги. Етапи „нового курсу”. Втручання держави в регулювання економічного життя та соціальних відносин. Допомога безробітним і організація громадських робіт. „Закон Вагнера” та створення

системи соціального страхування. Значення «нового курсу» для подолання наслідків економічної кризи.

Простежити розвиток Китаю в постмаоїстський період.

Громадянська війна 1946 – 1949 рр. Утворення КНР. Особливості економічного та політичного розвитку. «Культурна революція» Китай після Мао Цзедуна. Китай в сучасному світі.

Розкрити причини та етапи «холодної війни».

Джерела і причини «Холодної війни». Розпал «Холодної війни». Участь СРСР у Корейській війні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ І.

1. Бажан О.Г., Данилюк О.В. Український національний рух: основні етапи і тенденції розвитку (кінець 1950х 1980ті рр.). К., 2000.
2. Баран В. Україна після Сталіна. Нариси історії. 1953 1985. Львів, 1992.
3. Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941 1945. К., 2000.
4. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917 1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2х кн. К., 1994. Кн. 12.
5. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 4те вид., допов. К.: Академ-видав, 2012. 702 с
6. Бойко О.Д. Історія України. К.: Вид. центр “Академія”, 2002. 565 с.
7. Борисенко В. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття. К.: Либідь, 1996.616 с.
8. Брицький П.П., Добржанський О.В., Юрійчук Є.П. Буковинці у боротьбі за українську державність (1917 1922 рр.). Чернівці, 2007.
9. Вакулюк Т.Г. Актуальні проблеми історії України. К., 1998.
10. Верстюк В.Ф., Тарань О.В., Гуржій О.І. та ін. Історія України. К.: Альтернативи, 1997. 424 с.
11. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодні. Хронологічний довідник. К.: Наук, думка, 1995. 687 с.
12. Голубець М. Велика історія України. У 2х томах. Київ, 2019. 400 с.
13. Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917 1918. Утворення та боротьба за державу. Львів, 1997.
14. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. Київ: Генеза, 1996. 360 с.
15. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал., 2022. 408 с.

16. Грушевський М. Історія України-Руси: У 11 т., 12 кн. / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського та ін. К.: Наук, думка, 1991-2000. (Пам'ятки історичної думки України).
17. Гунчак Т. У мундирах ворога. К., 1993.
18. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці, 1999.
19. Довідник з Історії України (А Я) / За заг. ред. І.Підкови, Р.Шуста. К.: Генеза, 2001. 1136 с.
20. Дорошенко Д. Нарис історії України. К.: Світ, 1991. 576 с.
21. Єфименко О. Історія України та її народу. К.: Освіта, 1992. 424.
22. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. Львів: Вид-во НТШ у Львові, 1991. 230 с.
23. Журавський В. Становлення політичних партій в українському суспільстві та їх роль у політичному структуруванні парламенту. К., 2002.
24. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. Львів, 2009.
25. Історія України / Кер. Авт. кол. Ю. Зайцев. Львів: Світ, 1996. 488 с.
26. Історія України. Курс лекцій. К., «Фенікс», 2015. 376 с.
27. Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять / За ред. В.М. Литвина. К.: Знання-Прес, 2006. 460 с. (Вища освіта ХХІ століття).
28. Історія України: нове бачення: У 2 т. К.: Україна, 1995. Т. 1. 450 с.; 1996. Т. 2. 494 с.
29. Історія України: нове бачення: У 2х т. К., 1995. Т. 1; 1996. Т. 2.
30. Кармазіна М. С. Між історією і політикою: моногр. К.: ШІЕНД ім. Кураса НАН України, 2015. 560 с.
31. Касьянов Г.В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80х років. К., 1991.
32. Коваль М.В. Україна у Другій світовій і Великій вітчизняній війнах (1939-1945 рр.). Спроба сучасного концептуального бачення. К., 1994.
33. Когут П.В. Колективізація в західноукраїнському селі. Львів, 2000.
34. Кондратюк К. К. Новітня історія України. 1914-1945 рр.: навч. посіб. Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. 260 с.
35. Копиленко О.Л. "Сто днів" Центральної Ради. К., 1992.
36. Кравчук Л. М. Останні дні імперії... Перші роки надії. К., 1994.
37. Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918-1923 рр. Проблеми взаємовідносин. К., 1998.
38. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (ХІХ ст. - 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993.
39. Лановик Б., Назарович А. Історія України. К.: Знання-Прес, 2006. 598 с.

40. Литвин В. Історія України. К.: Наук, думка, 2006. 728 с.
41. Литвин В. М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті рр. ХХ ст.). К. 2001.
42. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995.
43. Лоза Ю. Історичний Атлас України. К.: Мана, 2015. 320 с.
44. Магочій Павло-Роберт. Історія України / Переклад з англ. К.: Критика, 2007. 639 с.
45. Мицик Ю., Бажан О. Історія України. Навчальний посібник. К.: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2015. 680 с.
46. Мицик Ю.А, Бажан О.Г., Власов В.С. Історія України. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 576 с.
47. Патриляк І. К. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. К.: Лисенко М. М., 2010. 590 с.
48. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. Харків: ВД «ШКОЛА», 2007. 592 с.
49. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочко. Х., 2016. 496 с.
50. Плохій С. Українська Кліо. Нариси про історію, істориків та пам'ять. К., 2022.
51. Політична історія України ХХ століття. К., 2003. У 6 т. Т. 6. Розд. VХ.
52. Полонська-Василенко Н. Історія України: Репринтне відтворення видання. У 2 т. К., 1992. Т.1. 588 с.; Т.2. 606 с.
53. Русначенко А. Від імперії до України. К., 2009.
54. Світлична В.В. Історія України. К.: Каравела, 2006. 205 с.
55. Солдатенко В. Ф. Україна: політична історія ХХ поч. ХХІ ст. К., 2007.
56. Солдатенко В.Ф. Українська революція і державність (1917-1920 рр.). К.. 1998.
57. Степаненко В. Громадянське суспільство: дискурс і практика. К., 2015. 420 с.
58. Субтельний О. Україна: Історія. К.: Либідь, 1991. 510 с.
59. Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання. К., 2015. 160 с.
60. Суспільно-політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій. К., 2009.
61. Таїрова-Яковлєва Т. Гетьмани України. Історія про славу, трагедії та мужність. Київ: Кліо, 2015. 424 с.
62. Филипчук О. Забутий святий. Князь Володимир Великий між Сходом і Заходом. К., 2020.

63. Ціватий В., Аблазов І. Воєнно-політичні цілі України та невоєнні засоби їх досягнення: новий інструментарій воєнної дипломатії // Зовнішні справи. 2017. №1. С.5055.
64. Черкашина Н. Історія України: від найдавніших часів до сьогодення. К., 2005. 289 с.
65. Швагуляк М. Історичні студії: Українці на роздоріжжях та крутих поворотах історії (друга половина ХІХ перша половина ХХ ст.) Львів: Тріада-плюс, 2013.
66. Шевчук В.П. Історія української державності. Курс лекцій. К., 1999.
67. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. К.: Генеза, 2005. 175 с.
68. Яковлева Т.Г. Гетьманщина в другій половині 50х років ХVІІ ст. Причини і початок Руїни. К., 1998.
69. Яковлева Т.Г. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.). К., 2003.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ II.

1. Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Л., 2002. 412 с.
2. Балух В. Візантиністика: курс лекцій. В.О. Балух Чернівці: Книги–XXI, 2006
3. Балух В. Коцур В. Історія Стародавнього Риму: курс лекцій. Чернівці: Книги XXI, 2005.
4. Балух В., Коцур В. Історія середніх віків: У 2хт. Чернівці: ТОВ «Наші книги» 2010.
5. Бівор Е. Друга світова війна. К., 2022.
6. Бобильова С.Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року. Дніпропетровськ, 2003.
7. Брусиловська О. Посткомуністична Східна Європа: зовнішні впливи, внутрішні зміни. Одеса, 2007.
8. Бугайський Я. Неспроможна держава. Інструкція з розшматування Росії. К., 2022.
9. Бураков Ю.В. Новітня історія країн Азії та Африки 1945-1992. К., 1993.
10. Історія первісного суспільства : підручник / В. В. Скирда, Б. А. Шрамко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 172 с.
11. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року. К. Наш формат, 2020.
12. Джеджора О. Історія європейської цивілізації. Л., 1999. 448 с.
13. Д'ячков Є.В., Лиман С.І, Сорочая С.Б. Історія Середніх віків. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ, 2006.
14. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). Навчальний посібник. Вінниця, 2003.
15. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX початок XXI ст.) / Редактор М.М. Кріль. К., 2008. 284 с.;
16. Історія Центрально-Східної Європи: навч. посіб. / За ред. Л. Зашкільняка. Л., 2009. 660 с.
17. Історія європейської цивілізації: навч. посібн. / За ред. В.І. Голуба. К., 2007.
18. Кузьмін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки, Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 456 с.
19. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки. К., 2002. 168 с.;
20. Козицький А. Новітня історія Азії та Африки: Посібн. у 3х ч. 4.1. Л., 2003. 430 с.; 26.2. Л., 2003. 430 с.; Ч.3. Л., 2003. 430 с.;
21. Косміна В.Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу. Запоріжжя, 2011.310с.

22. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Підручник. 2 видання. К.: Либідь, 2002. 592 с.
23. Крижановська О.О., Крижановський О.П. Історія Середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій: Навч. посібник. К.: Либідь, 2004.
24. Лейберов О.О. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 до наших днів): Посібн. Ніжин, 2011. 103 с.
25. Medium aevum. Середні віки / Л. Войтович, Н. Козак, Ю. Овсінський, М. Чорний. Львів, 2010.
26. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ століття / Відп. редактор В.І. Яровий. К., 2005. 816 с.;
27. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. - початок ХХІ ст.) /Ред.: М.М. Швагуляк. Львів: Тріада плюс, 2015. 705 с.
28. Орлова Т.В. Історія сучасного світу (ХVХХІ століття). К., 2007. 552 с.
29. Орлова Т. В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій : навч. посіб. / Т. В. Орлова. К. : Знання, 2012. 446 с.
30. Палій О. Збагнути Росію. Свідчення очевидців. К., 2020.
31. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Пост середньовічний Схід (ХVІІІ друга половини ХІХ ст.): Навч. посібн. К., 2007. 550 с.
32. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 кінець ХХ ст.): Посібн. Суми, 2003. 288 с.;
33. Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. К., 1999.
34. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії і Африки Суми, 2002.
35. Снайдер Т. Шлях до несвободи. Росія, Європа, Америка. К., 2020.
36. Снайдер Т., Джарт Т. Роздуми про двадцяте століття. К., 2019.
37. Чорний В.П. Історія Болгарії. Львів, 2007.
38. Шурхало Д. Міфи Другої світової війни. К., 2011.
39. Шапіро Б. Смысл історії. Як розум і мораль зумовили велич Заходу. К., 2022.
40. Ширер В. Злет і падіння Третього Рейху. Історія нацистської Німеччини. Т. 1. К., 2017

Перелік питань для вступних іспитів в аспірантуру

1. Охарактеризуйте становище давніх слов'ян на території України (V - VIII ст. н.е.).
2. Розгляньте особливості виникнення та розвитку ранньофеодальної держави Київська Русь.
3. Охарактеризуйте культуру та історичне значення Київської Русі.
4. Розгляньте особливості розвитку Галицько-Волинської держави.
5. Охарактеризуйте процес виникнення козацтва в Україні та Запорозьку Січ.
6. Висвітліть становище України під владою Речі Посполитої (друга половина XVI – перша половина XVII ст.). Оцініть особливості розвитку культури.
7. Охарактеризуйте Визвольну війну українського народу середини XVII ст. Дайте оцінку діяльності гетьмана Богдана Хмельницького.
8. Розкрийте діяльність Кирило-Мефодіївського братства. Висвітліть роль Т.Г. Шевченка у національно-визвольному русі 40-50-х рр. XIX ст.
9. Розкрийте особливості національного відродження на західноукраїнських землях. Проаналізуйте революційні події 1848 - 1849 рр. та їх наслідки.
10. Розкрийте зміст та значення аграрної реформи на Наддніпрянській Україні (1861 р.).
11. Охарактеризуйте промисловий розвиток України у другій половині XIX ст.
12. Розкрийте буржуазні реформи в Україні 60-70-х рр. XIX ст.
13. Висвітліть становище Буковини у середині - другій половині XIX ст. - на початку XX ст.
14. Проаналізуйте особливості культури України у другій половині XIX ст.
15. Охарактеризуйте виникнення і діяльність Української Центральної Ради. Розкрийте особливості проголошення Української Народної Республіки, її внутрішню і зовнішню політику.
16. З'ясуйте становище Української держави гетьмана П. Скоропадського.
17. Охарактеризуйте процес утворення Західноукраїнської Народної Республіки, її внутрішню та зовнішню політику.
18. Розкрийте особливості політики «українізації» в Україні 20-х - початку 30-х рр. XX ст. та її наслідки.
19. Розкрийте процес здійснення нової економічної політики в Україні.
20. Охарактеризуйте політику індустріалізації в Україні (кінець 20-х - 30-ті рр. XX ст.).
21. Проаналізуйте політику насильницької колективізації сільського господарства в Україні (кінець 20-х - 30-ті рр. XX ст.).
22. Розкрийте причини голодомору в Україні в 1932-1933 рр., методи його організації та згубні наслідки.
23. Розкрийте особливості сталінських репресій в Україні.
24. Проаналізуйте процес приєднання Західної України, Північної Буковини, Хотинського, Акерманського та Ізмаїльського повітів Бессарабії до УРСР у складі СРСР.

25. Охарактеризуйте становище України в роки Другої світової війни.
26. Дайте оцінку голодомору 1946-1947 рр. в Україні.
27. Охарактеризуйте збройну боротьбу проти тоталітарної системи в західних областях України у другій половині 40-х - на початку 50-х рр. ХХ ст.
28. Охарактеризуйте процес лібералізації політичного режиму в Україні після смерті Сталіна.
29. Проаналізуйте економічні реформи 50-х рр. ХХ ст. у сільському господарстві й промисловості України та їх наслідки.
30. Розкрийте особливості дисидентського руху в Україні 60-80-х рр. ХХ ст.
31. Охарактеризуйте розвиток економіки України у 70-80 рр. ХХ ст.
32. Проаналізуйте політику русифікації в Україні (60-80-ті рр. ХХ ст.).
33. Охарактеризуйте Декларацію про державний суверенітет України та Акт проголошення незалежності України.
34. Охарактеризуйте вищі органи влади і управління незалежної держави України.
35. Висвітліть основні засади Конституції України.
36. Проаналізуйте політичне життя в Україні (90-ті рр. ХХ - початок ХХІ ст.).
37. Розкрийте проблеми реформування й розвитку промисловості, транспорту, сільського господарства України (90-ті рр. ХХ - початок ХХІ ст.).
38. Охарактеризуйте розвиток культури в Україні на сучасному етапі.
39. Проаналізуйте зовнішню політику України на сучасному етапі.
40. Розкрийте політику агресії Росії проти України.
41. Охарактеризуйте соціально-економічні відносини та організацію влади і управління у ранньопервісній общині мисливців, збирачів та рибалок.
42. Охарактеризуйте соціально-економічні відносини та організацію влади і управління у пізньопервісній общині землеробів і скотарів.
43. Проаналізуйте соціально-економічні відносини та організацію влади і управління у період розкладу первісного ладу.
44. Подайте порівняльну характеристику основних тенденцій розвитку духовної культури протягом кам'яного віку.
45. Наведіть загальноісторичну та спеціальні періодизації історії первісності (археологічну, геологічну, палеоантропологічну).
46. Подайте класифікацію народів світу.
47. Охарактеризуйте джерела науки етнології.
48. Дайте характеристику корінному населенню Америки.
49. Висвітліть процес заселення Австралійського континенту первісним населенням.
50. Розгляньте становлення етнології як науки.
51. Охарактеризуйте процедуру та методи археологічних досліджень.
52. Подайте характеристику пам'яток трипільської культури.
53. Проаналізуйте археологічні старожитності України слов'яно-руського періоду.
54. Висвітліть особливості становлення та розвитку Егейської цивілізації.
55. Охарактеризуйте процес становлення полісів в Афінах і Спарті.

56. Висвітліть етапи і напрямки давньогрецької колонізації.
57. Проаналізуйте вплив походів Олександра Македонського на суспільно - політичний, економічний та культурний розвиток Греції та народів Азії.
58. Висвітліть етапи історичного розвитку республіканського Риму.
59. Проаналізуйте основні тенденції розвитку Римської держави в імператорський час.
60. Розкрийте значення давньогрецької та римської культури для європейської цивілізації.
61. Охарактеризуйте становище слов'ян Східноєвропейської рівнини і формування Руської землі (VI - X ст.)
62. Охарактеризуйте Північні та Північно-східні руські землі і князівства на початку XII - у першій половині XIII ст.
63. Розгляньте особливості боротьби північно-східних та північних руських князівств і земель з монгольським завоюванням і хрестоносцями в XIII ст.
64. Охарактеризуйте Північні та Північно-східні руські землі і князівства в другій половині XIII - першій половині XV ст. та їх становище між Ордою і Литвою.
65. Проаналізуйте процес завершення об'єднання руських земель навколо Москви у кінці XV - на початку XVI ст. та утворення централізованої Російської держави.
66. Охарактеризуйте Стародавній Єгипет за часів Нового царства.
67. Охарактеризуйте Стародавню Месопотамію за ранньодинастійних часів (III тис. До н.е.).
68. Розгляньте соціально-економічні відносини та політичний устрій імперії Мауріїв.
69. Проаналізуйте проблеми утворення і розпаду Ізраїльсько - Іудейського царства.
70. Проаналізуйте проблеми утворення і розвитку першої централізованої держави стародавнього Китаю - імперії Цинь.
71. Дайте розгорнуту характеристику феодального ладу в країнах Західної Європи доби середньовіччя.
72. Висвітліть політичне та соціально-економічне становище німецьких та італійських земель у IX - першій чверті XI ст.
73. Розгляньте особливості розвитку Англії та Шотландії у V - XI ст.
74. Виділіть і охарактеризуйте етапи становлення і розвитку Франкської держави за часів Меровінгів і Капетингів.
75. Визначте характерні риси розвитку Піренейських земель у VIII - XI ст., назвіть причини та передумови Реконкісти.
76. Охарактеризуйте політичний та соціальний устрій середньовічного Китаю.
77. Розгляньте шляхи розвитку Японії в епоху середньовіччя, проаналізуйте сутність системи сьогунату.
78. Висвітліть політичний та економічний розвиток держав середньовічної Індії.
79. Розгляньте воєнно-політичну історію Монголії в XI - XIV ст.

80. Розкрийте специфіку феодальних відносин у країнах Азії в епоху середньовіччя.
81. Розкрити причини, етапи та результати Англійської революції середини XVII ст.
82. Розкрити передумови, сутність та соціальні наслідки промислового перевороту Англії.
83. Охарактеризувати причини та рушійні сили війни за незалежність північноамериканських колоній Англії та проаналізувати принципи Декларації незалежності та Конституції США.
84. Проаналізуйте підсумки та історичне значення Великої французької революції кінця XVIII ст.
85. Визначити характер і результати наполеонівських війн.
86. Пояснити походження та початок Першої світової війни.
87. Охарактеризувати підсумки та наслідки Першої світової війни.
88. Проаналізувати особливості політичних режимів країн Центральної Америки в 30-х роках XX ст.
89. Встановіть основні риси режиму Августо Піночета в Чилі та визначте його значення для політики модернізації економіки країни.
90. Простежити події Кубинської революції 1959 р. та визначити її наслідки для латиноамериканського регіону.
91. Розкрити зміст політики перебудови М. Горбачова.
92. Проаналізувати причини розвалу СРСР.
93. Проаналізувати особливості соціально-економічного розвитку СРСР у 1920-ті рр.
94. Проаналізувати причини, характер і результати Жовтневої революції в Росії.
95. Охарактеризувати причини та основні етапи Громадянської війни в Росії.
96. Проаналізувати зміст та значення реформ Петра I.
97. З'ясувати причини, характер і значення руху декабристів.
98. Розкрити зміст та дати оцінку реформам 60-70-х рр. XIX ст. у Росії.
99. Висвітлити теоретичні засади та основні напрямки російського народництва 70-х - початку 80-х рр. XIX ст. та простежити практичну діяльність народників.
100. Проаналізувати причини, завдання, рушійні сили та значення російської революції 1905 - 1907 рр.
101. Розкрити зміст і дати оцінку аграрному законодавству П. А. Столипіна.
102. Охарактеризувати характер і результати революції в Туреччині 1918 - 1923 рр.
103. Розкрити зміст поняття «Революція Мейдзі» та визначити місце цієї події в історії Японії.
104. Пояснити причини розпаду Югославської федерації та охарактеризувати його наслідки.
105. Розкрити причини, суть та наслідки «Празької весни» 1968 р.

106. Розкрити причини, зміст та особливості суспільно-політичних перетворень у країнах Центральної та Східної Європи наприкінці 80-х - на початку 90-х рр. ХХ ст.
107. Проаналізувати причини, характер та наслідки створення режимів «народної демократії» у країнах Центральної та Східної Європи в другій половині 1940-х рр.
108. Охарактеризувати політичний та економічний розвиток Іспанії в другій половині ХХ ст.
109. Простежити етапи та шляхи об'єднання Італії.
110. Простежити перебіг, етапи та характер об'єднання німецьких держав і створення імперії.
111. Охарактеризувати суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.
112. Розкрити завдання, зміст і значення «нового курсу» Ф. Д. Рузвельта.
113. Висвітлити причини, хід та наслідки революції та громадянської війни в Мексиці (1910- 1917 рр.).
114. Висвітлити хід війни за незалежність іспанських колоній в Латинській Америці в першій чверті ХІХ ст.
115. Простежити розвиток Китаю в постмаоїстський період.
116. Охарактеризувати ідеологію та практику фашизму.
117. Розкрити причини та етапи «холодної війни».
118. Розкрити причини та підсумки Громадянської війни в США (1861 – 1865 рр.).
119. Простежити етапи Великої французької революції кінця ХVІІІ ст.
120. Охарактеризувати причини та етапи Іспанської революції 1931 - 1939 рр.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вступне фахове випробування проводиться в тестовій формі за наступним порядком: до кожного завдання пропонується 4 варіанти відповідей (дистрактори), з яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним неправильно, якщо:

- а) позначено неправильну відповідь (дистрактор);
- б) позначено два або більше варіантів відповіді (дистрактори), навіть якщо серед них є правильна відповідь (дистрактор);
- в) відповідь не позначено взагалі.

Екзаменаційне тестування передбачає 40 питань. Оцінювання відповіді вступника на кожне з питань здійснюється за урахуванням таких норм та критеріїв:

- перший рівень 25 тестових завдань, кожне з яких оцінюється по 2 бала;
- другий рівень 10 тестових завдань, кожне з яких оцінюється по 4 бала;
- третій рівень 5 тестових завдань, кожне з яких оцінюється по 6 балів;

Загальна оцінка за тестування підраховується як сума балів набраних абітурієнтом за трьома рівнями за шкалою оцінювання 80-200 балів.

Максимальна кількість балів на вступному іспиті – 200 балів. Обрахування здійснюється автоматично системою.

Вступний іспит вважається складеним за умови отримання абітурієнтом не менше 100 балів, що відповідає нижній межі оцінки задовільного рівня.

Рішення про зарахування вступника на навчання приймається Приймальною комісією Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до встановленої університету ліцензії за набраним конкурсним балом згідно з Правилами прийому до аспірантури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії у 2024 році, затвердженого Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича 28 червня 2024 року, протокол № 10.